

avtobiografije Maksima Gorkega s filmi *Otroštvo Gorkega*, *Pri ljudeh in Moje univerze*. Ta skupna mojstrovina prikazuje dečka, ki se giblje v različnih svetovih, jih vsrkava, se srečuje z različnimi ljudmi, med katerimi vsak po svoje prispeva k razvoju moža, ki postane Gorki. Gorki kot pisatelj je bil Donskoju zelo blizu in pogosto se je vračal k njegovim delom. Tako je nastala še ena mojstrovina, *Mati* (ki pa jo ne smemo zamenjati s Pudovkinovo *Materjo*). Sploh se je Donskoj rad naslanjal na književnost, na znana literarna dela, na primer na Ostrovskega *Kako se je kalilo jeklo* ali *Mavrica Vande Vasiljevskje*. Lahko trdimo, da je imel srečo, ker je lahko veliko snemal in imel odprte roke, svoje široke roke in srce, ki je bilo posvečeno vsakdanjemu človeku. Ne tistemu, ki se izgublja v vsakdanjosti, marveč tistemu, ki se proti vsakdanjosti bori in iz nje zraste junak. Temu za proslavitev ni potrebna akcija niti ne potrebuje slave, želi se posvetiti človeštvu za njegovo dobro, boljše. Kot takšnega avtorja smo ga spoznali tudi v *Vaški učiteljici*.

Ko ga postavljamo ob bok "velikih treh" hkrati ugotavljamo, da nikakor ni bil teoretik in razumnik kot so bili oni, kajti Donskoj se je posvečal zgolj in samo umetnosti (pri tem lahko edino parelelo potegnemo s Pudovkinom). Ne smemo pozabiti tudi na njegovo "predizobrazbo", se pravi na vse aktivnosti, ki se jim je posvečal, preden je prišel k filmu. Tudi te so pustile v njem pečat, ni pozabljal na sproščenost, humor, športne teme, izseke iz pravniškega življenja in ne nazadnje na vojne izkušnje.

Danes ocenjujemo njegov dolgi in plodoviti opus kot najbolj širokega — od komedij do tragedij — ki pa jih vse družijo povsod vidna ljubezen do človeka. Nikogar ne sovraži, najbolj neprijetne like prikazuje v okolju, ki pogojuje njihove značajske poteze, zato toliko bolj izstopajo tisti, ki se temu okolju, kakršnokoli že je, ne upognejo in ne podvržejo. Zato so ga mikali ljudje, ki so izstopali v sovjetski zgodovini. Vendar Donskoj ni patetičen, kar je (bila) pogosta značilnost njegovih kolegov, naraven je in ljubeč, prisrčen in neposreden.

Miša Grčar

Abel Gance (1889 — 1981)

Bil je dramatik in pesnik, pri filmu je začel kot igralec, nekoliko kasneje pa še kot pisec zgodb in scenarist. Svoj prvi kratkometražni film je posnel med leti 1910 in 1911, vendar ta film nima kakšne posebne umetniške vrednosti. Vse do filma *Obtožujem* (*J'accuse*, 1919) ni imel večjih uspehov, z njim pa je dosegel pravi "boom" tako pri kritiki kakor tudi pri gledalcih. Film pripoveduje zgodbo o ženski in njenem otroku, ki je posledica vulgarnega posilstva nekega nemškega vojaka. Ne glede na nekoliko "manieristično romantiko" film učinkuje s svojo vizualno močjo in ritmičnim nizanem filmskih slik. Vse te značilnosti pa so potencirane in združene v harmonično celoto v filmu *Kolo* (*La roue*, 1923). Ta film proslavlja nenavadno dinamična montaža, ki je bila v tistem času izjema oziroma redkost. Toda film, ki je Gance povzdignil do "mednarodne" zvezde, je *Napoleon* (1927), ki ga je snemal pet let. Zanj je potrošil 15.000 metrov filmskega traku. V tem filmu je Gancova inovativnost, tako tehnična kakor izrazna, presegla vsa pričakovanja: film je zasnovan tako, da zahteva istočasno projekcijo na treh platnih (polyvision) in tako prikazuje različna, toda sinhrona dogajanja. Gance je v *Napoleonu*

vpeljal t.i. subjektivno kamero in uporabil širokokotne objektivne, postopke, ki so bili v tistem času povsem nepoznani.

Obdarjenemu z izjemnim občutkom za "tehnične" možnosti filma, mu vseeno velikokrat ni uspelo najti ustreznih postopkov, ki bi v celoti posredovali njegovo težnjo k "neredu", dinamiki in "kaosu". Ta usmerjenost ga je v kasnejših filmih velikokrat zapeljala v zgolj formalistično igranje, ki je z izumom zvočnega filma postala na nek način "odveč" in "zastarela", neustrezna. Neuspeh, ki ga je doživel s filmi *Konec sveta* (*La fin du monde*, 1930), *Mater Dolorosa* (1932) in drugimi, je zmanjšal zaupanje producentov, zato je bil primoran, še posebej po letu 1943, snemati filme po naročilu in z izrazito komercialno usmerjenostjo.

priredil s. f.

Allan Dwan (1885 — 1981)

Leta 1909 je povsem slučajno prišel k filmu in pričel kot pisec scenarijev. Prav tako slučajno se je začel ukvarjati s filmsko režijo in njegovi prvi filmi so nastali pod pokroviteljstvom samega Griffitha, ki je bil na nek način tudi njegov učitelj. Dwan je bil zelo aktiven na področju produkcije in znotraj raznih filmskih združenj. Tako mu je uspevalo, da so pod njegovim režiserskim vodstvom delale takrat najbolj znane filmske zvezde, od sester Gish, Swansonove, Pickfordove in Fairbanksa.

Dwan je posnel okrog dvatisoč filmov (to je prav gotovo absolutni rekord ameriške režije), ki jih odlikuje (predvsem tiste, ki so nastali v njegovem zgodnjem obdobju) izredno obrtniško mojstrstvo in spretno vodenje pripovedi. Njegovi najboljši filmi so tisti, ki so nastali v sodelovanju z igralcem Douglasom Fairbanksom (*Robin Hood*, 1923) ali pa z igralko Glorio Swanson.

Z iznajdbo zvočnega filma je Dwan nadaljeval svoje delo brez kakršnihkoli prekinitev, toda med njegovimi zvočnimi filmi je že opazno pomanjkanje svežine in izvirnosti. Kljub temu pa je njegovim melodramam, komedijam, westernom in vojnim filmom nemogoče odreči visoko obrtniško dodelanost.

Dwan je bil tipični predstavnik B-produkcije oziroma filmov B kategorije, vendar moramo dodati, da je pripadal tistemu ožjemu krogu režiserjev, ki so to "populistično" in velikokrat neupravičeno prezrto proizvodnjo oplemenitili. Film kot *Pesek Jwo Jime* (*The Sands of Jwo Jima*, 1945—1950), *Lepotica z gora* (*Mountain Belle*, 1952) in *Kraljica Divjega zahoda* (*Castle Queen of Montane*, 1954) ostajajo redke izjeme in odlični primeri, kako je mogoče delati filme brez "pravljicnih" finančnih sredstev in kako je mogoče doseči dramatičnost s funkcionalno uporabo filmskih izraznih sredstev.

Jean Eustache (1938 — 1981)

V svet filma je vstopil z dokumentarnimi in kratkimi igranimi filmi, potem pa je veliko delal za televizijo. Mednarodno pozornost je vzbudil s filmom *Mama in kurba* (*La mamman e la putain*, 1973), prav tako pa se je kasneje proslavil tudi s filmoma *Moje male zaljubljenke* (*Mes petites amoureuses*, 1975) in *Umazana zgodba* (*Une sale histoire*, 1977).

Jean Eustache je bil osamljen in razmišljujoč avtor, ki se je vztrajno boril zoper akademizem in komercializem. Razvil je povsem osebno poetiko, filmski jezik, s katerim je na fascinanten način pripovedoval "preklete" zgodbe, vezane na vzgibe želje, seksualnost in probleme ženske. Zaradi svojega izredno racionalnega in kontroliranega pripovednega načina Eustache ni bil priljubljen pri najširši filmski publikii niti pri producentih. Vendar vse to niti malo ne zmanjšuje njegovega izjemnega režijskega talenta.

priredil s. f.